Kansaneläkelaitos
Etuuspalvelut
Lakiyksikkö
Toimeentuloturvaetuuksien osaamiskeskus

24.10.2016

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
Asiantuntijakuuleminen 18.10.2016/HE 169/2016 vp

Kansaneläkelaitoksen kirjallinen selvitys

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan asiantuntijakuulemisessa 18.10.2016 Kansaneläkelaitokselta pyydettiin lisäselvitystä toimeentulotuen alikäytöstä sekä toimeentulotukimenojen kasvusta.

Toimeentulotuen alikäyttö

Valmisteltaessa hallituksen esitystä 358/2014 vp toimeentulotuesta annetun lain muuttamiseksi Kansaneläkelaitos teki arvion alikäytön kokonaislaajuudesta. Arvion mukaan uusia tuensaajia tulisi noin 28 000 kotitaloutta, ja toimeentulotukimenot kasvaisivat vuositasolla noin 75—100 miljoonaa euroa. Lakiesityksessä kerrotaan, että useissa selvityksissä on arvioitu, että osa toimeentulotukeen oikeutetuista ei eri syistä hae heille kuuluvaa tukea. Osa ei tiedä olevansa oikeutettu toimeentulotukeen ja osa ei tukea halua hakea, vaikka heillä laskennallisesti tämä oikeus olisikin. Laskelmat tästä niin sanotun alikäytön suuruudesta ovat vaihdelleet voimakkaasti. Alikäytön laajuusarvio on vaihdellut 25—60 prosentin välillä tukeen laskennallisesti oikeutetuista. Lisäksi edellä mainitussa lakiesityksessä todetaan, että Kansaneläkelaitoksen nykyistä tehokkaampi asiakkaiden ohjaus on avainasemassa alikäytön vähentämisessä. Kansaneläkelaitos ohjaisi asiakasta hakemaan toimeentulotukea, mikäli asiakkaan arvioitaisiin olevan tukeen oikeutettu.

Hallituksen esityksen 358/2014 mukaan vuonna 2013 toimeentulotuen saajina oli 228 000 kotitaloutta ja 328 000 saajaa. Vuoden 2017 talousarviossa luvut ovat täsmentyneet. Toimeentulotukea saavia kotitalouksia arvioidaan jatkossa olevan yhteensä noin 320 000 ja yksittäisiä saajia noin 495 000. Perustoimeentulotuen kustannuksiksi arvioidaan 833,6 miljoonaa euroa. Hakijamäärien kasvaessa oletettavasti myös toimeentulotuen kustannukset kasvavat.

Kansaneläkelaitos toteaa, että vasta vuoden 2017 aikana tullaan näkemään, kuinka nopeasti ja missä määrin toimeentulotuen alikäyttö realisoituu. Kansaneläkelaitoksen toiminnan lisäksi tähän vaikuttaa myös muun muassa media sekä kuntien ja järjestöjen asiakkailleen antama neuvonta.

Postiosoite
PL 78
00381 Helsinki

Käyntiosoite
Höyläämötie 1 a B
00380 Helsinki

Sähköposti
etunimi.sukunimi@kel

Puhelin
020 634 11

Kansaneläkelaitoksen näkemys hallituksen esityksen 169/2016 vp taloudellisesta vaikutuksesta toimeentulotukimenoihin

Hallituksen esityksen 169/2916 vp mukaan ehdotetun kotoutumistuen maksaminen säästäisi valtion varoja kotoutumistukimenojen osalta vuosien 2017—2019 aikana yhteensä arviolta 22,4 miljoonaa euroa, josta vuonna 2017 toteutuisi arviolta 3,4 milj. euroa. Vaikutukset riippuvat maahanmuuton ja maahanmuuttajien työllistymisen kehittymisestä.

On oletettavaa, että maahanmuuttajista merkittävä osa tulee hakeutumaan asumaan suuriin kuntiin, joissa keskimääräinen vuokrataso on korkea. Lisäksi koska kotoutumistukioikeus ei riipu asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain mukaisesta vakuuttamisesta, maahanmuuttajalla ei ainakaan alkuvaiheessa lähtökohtaisesti ole oikeutta yleiseen asumistukeen. Matala kotoutumistuen taso yhdessä korkeiden asumiskustannusten kanssa johtanee siihen, että em. maahanmuuttajille tulee pääsääntöisesti olemaan oikeus toimeentulotukeen. Näin ollen kotoutumistuen määrässä arvioidut säästöt tulevat Kansaneläkelaitoksen näkemyksen mukaan jäämään arvioituja pienemmiksi tai ne saavutetaan vain vähäisissä määrin.

Maahanmuuttajien työllisyys ja työmarkkina-asema on myös hallituksen esityksen kohdassa 2.1.12 kohdassa kerrotulla tavalla haastava, jolloin työttömyysetuuden ja yleensä myös toimeentulotuen saamisen kesto voi pitkittyä. Koska kototutumistuen taso on lähtökohtaisesti matalampi kuin muiden työttömyysetuuksien, henkilön kannustin hakeutua toimeentulotukeen ja jäädä sen piiriin on ilmeinen. Tätä ei voida pitää järjestelmän kannustavuuden kannalta toivottavana.

Yhteenvetona Kansaneläkelaitoksen käsityksen mukaan lähes kaikki kotoutumistukea saavat olisivat oikeutettuja toimeentulotukeen ja myönnettävän toimeentulotuen määrä olisi tulojen vähenemisen vuoksi suurempi. Kansaneläkelaitos siten yhtyy hallituksen esityksen kohdassa 4.1.1 (Taloudelliset vaikutukset) esitettyyn näkemykseen alennetun kotoutumistuen määrän korvautumisesta toimeentulotuella, mutta toteaa, että voidaan olettaa, että tämä koskee myös muita kuin korkean vuokratason alueita. Kotoutumistuen määrä huomioon ottaen työttömäksi työnhakijaksi rekisteröitynyt maahanmuuttaja saisi perustoimeentulotukea kotoutumistuen täydennykseksi.

Myös toimeenpanon kustannukset kasvavat, kun kotoutumistuen hakemusten lisäksi tulee tehtäväksi lähes pääsääntöisesti myös samojen asiakkaiden toimeentulotukihakemukset.

Etuuspalvelujen lakiyksikkö
Toimeentuloturvaetuuksien osaamiskeskus